

UOT: 624.138

NAXÇIVAN MR-DƏ BİÇƏNƏK VƏ OTLAQLAR ALTINDA İSTİFADƏ EDİLƏN TORPAQLARIN EKOLOJİ PROBLEMLƏRİ VƏ ONUN HƏLLİ YOLLARI

Məqalədə biçənək və otlaq kimi istifadə olunan ərazilərdə insanın təsərrüfat fəaliyyəti nəticəsində landşaftın əsas komponentlərindən olan torpaq örtüyündə baş verən dəyişikliklərdən bəhs edilir.

Göstərilir ki, otlaq kimi istifadə olunan bu ərazilərdə torpaqlar tapdaq altında qalaraq kipləşməyə məruz qalır, otarma çox aparıldığı ərazilərdə çim qatının bütövlüyü pozulur, torpağın mineral tərkibi kasıblaşır, qurunt sularının rejimi dəyişir, qış otlağı kimi istifadə olunan ərazilərdə, hətta torpaqların şorlaşması başlayır. Sonda biçənək və otlaqlar altında qalan torpaqda yaranan ekoloji problemləri aradan qaldırmaq üçün torpaqlarda terraslaşdırma yolu ilə eroziyanın azaldılması, qarışıq bitki toxumlarının səpilməsi, növbəli otarmaya riayət olunması, quraq ərazilərdə suvarmanın tətbiq olunması, bəzi dünya ölkələrinin təcrübəsindən istifadə edərək gübrələmənin tətbiqi kimi təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: Biçənək, yay otlağı, qış otlağı, k/t-na yararlı, heyvandarlıq, subalp və alp çəmənlikləri

Aktuallıq.

Naxçıvan MR-in dağlıq ərazilərinin əsas hissəsindən təsərrüfatda yay otlaqları və biçənək kimi istifadə olunur. Otlaq və biçənəklərdən qeyri-düzgün istifadə onların botaniki tərkibini pisləşdirməklə torpağın ekoloji davamlılığını da azaldır. Ona görə də Naxçıvan MR-in dağlıq zonasında torpaqların ekoloji vəziyyətini yaxşılaşdırmaq və eroziyadan qorumaq məqsədilə torpağın istifadəsi elə təşkil edilməlidir ki, otlaq ərazisində otarılan heyvanlar ondan səmərəli və ekoloji müvazinəti pozmadan istifadə edə bilsin.

Naxçıvan MR yarımşəhərlərinin çox geniş sahələri qış otlağı kimi istifadə edilir. Uzun illər boyu arasıkəsilmədən və nizamsız otarma nəticəsində bitki örtüyü mal-qaranın otarılması və ayaqları altında tapdanaraq pozulub dağılır və eroziya prosesinə məruz qalır və get-gedə münbitliyini azaltmaqla öz təsərrüfat əhəmiyyətini azaldır [1].

Ona görə də biçənək və otlaqlar altında olan torpaqlardan kənd təsərrüfatında səmərəli istifadə edilməsi aktuallıq kəsb edir.

Təhlil.

Naxçıvan MR Nazirlər Kabinetinin 15 fevral 2021-ci il tarixli qərarında göstərilir ki, Naxçıvan MR-in cəmi torpaq fondu 550275 hektardır. Onun 177382 hektarını kənd təsərrüfatına yararlı torpaqlar təşkil edir. Kənd təsərrüfatına yararlı torpaqların 54857 hektarını (30,9%) əkin sahələri, 104429 hektarını kənd təsərrüfatına yararlı otlaqlar, 3040 hektarını (1,71%) biçənəklər, qalanlarını isə digər torpaqlar tutur [7]. İqlim dəyişmələri və quraqlıqlarla əlaqədar olaraq biçənəklərin sahəsi Naxçıvan MR statistika komitəsinin 2008-ci ildə verdiyi məlumatlara əsasən, 3336 hektardan 2021-ci ildə 3040 hektara qədər azalmışdır. 2008-ci ildə biçənək sahələrinin 2796 hektarı xüsusi mülkiyyətə, 521 hektarı dövlət mülkiyyətinə, 19 hektarı isə bələdiyyə mülkiyyətinə məxsus olmuşdur.

Biçənəklər dağlıq sahələrdə subalp çəmənliklərində, meşə talalarında, meşə ətrafı çəmənliklərdə yerləşir. Biçənək kimi istifadə olunan subalp çəmənlikləri 2350-2600 metr yüksəkliklərdə ensiz bir zolaq şəklində uzanır [1]. Bu zolaq Küküçay hövzəsindən başlayaraq Əlincəçay hövzəsinə qədər suayrıcılarda kəsilib, çay dərələrində və vadilərində yenidən meydana çıxır. Böyük Qafqaz dağlarında olduğu kimi ucaboşlu sıx, yaxşı inkişaf etmiş subalp bitkilərinə yalnız Kükü kəndi və Biçənək ərazisində rast gəlinir. 2300-2600 metr yüksəklikdə yayılan bu bitkilər rütubətli yamaclarda dayaz

dərələrdə, çuxur sahələrində yayılmışdır. Subalp sahələri bir neçə yarusdan ibarət olur. Birinci yarus hündür müxtəlif otlar, ikinci yarus isə taxılkimilərdən təşkil olunub.

Dağlıq sahələrdə olan biçənlərdə bol rütubət və münbit torpaq şəraitində hər hektardan götürülən məhsul da yüksək olur. Yağıntılar, əsasən, yaz və payız fəslində düşür. Yay fəslində isə bəzən dolu və leysan yağır. Bu ərazilərdə bulaqlardan qidalanan rütubətli sahələrdən də biçənək kimi istifadə edilir. Belə sahələr ikinci Batabat gölü ətrafında, Ağbulaq, Durnalı bulaq, Qızıllı bulaq ətrafında yerləşir. Belə biçənlərin sahəsi 5-10 hektara qədər olur. Dağlıq ərazilərin biçənlərindən ildə bir dəfə iyul ayında ot çalınır. Son dövrlərdə ot çalımında texnikadan istifadə insan əməyinin yüngülləşdirməklə yanaşı, itkinin də qarşısını almış olur. Biçənlərdən ot çalımından sonra otlaq kimi istifadə edilir.

Düzənlik sahələrdə biçənlər çay sahillərində və yaşayış məntəqələri ətrafında yerləşir. Yaşayış məntəqələri ətrafında yerləşən biçənlərə qulluq edildiyindən il ərzində bir neçə dəfə ot çalmaqlı olur.

Təbii iqlim şəraiti və suvarma ilə əlaqədar olaraq muxtar respublikanın inzibati rayonları üzrə biçənlər qeyri-bərabər yerləşmişdir.

Ən geniş biçənək ərazisi Şahbuz inzibati rayonunda olub, 2495 hektara çatır. Biçənlər, əsasən, dağlıq ərazidə yerləşir. Şərur, Kəngərli və Sədərək inzibati rayonlarında biçənlər yoxdur. Babək rayonunda isə 12 hektar ərazidə, əksəriyyəti düzənlik ərazidə yerləşir. Ən böyük biçənək sahələri su anbarları ətrafında, Payız meşəsi, Xal-xal meşəsi ətrafında, çay kənarlarında yerləşir. Rayonun biçənlərindən otarmada daha çox istifadə edildiyindən bitkilərin növ tərkibi dəyişir [5].

Ordubad rayonunda olan 308 hektar biçənək sahələri, əsasən, çay kənarlarında, meşə və kolluqlar arasında sərhəd zolağında yerləşir. Fərdi təsərrüfatlara verilmiş biçənlər daşlardan təmizlənmiş, seyrək sahələrə bitki toxumları səpilmiş, əlaq otları təmizlənmişdir. Bəzi biçənək sahələri Quba rayonunda olduğu kimi çəpərlənmişdir. Fərdi təsərrüfatlara verilmiş biçənək sahələrindən, həmçinin meyvə ağacları əkinində istifadə edilir.

Culfa rayonunda 208 hektar ərazidə biçənək sahələri vardır. Biçənlər çaylar ətrafında, sərhədboyu zolaqda və s. yerləşir. Düzənlik sahədə yerləşən biçənlərin relyefi texnikadan istifadəyə imkan verir ki, bu da itkilərin qarşısını alır. Ərazidə olan biçənlərin bir hissəsi müxtəlif tikili və obyektlərin arasında yerləşir.

Biçənlərdən otlaq kimi istifadə edildiyindən biçənlər daha çox tapdalanır, cığırlar açılır ki, yağış yağan zaman səthi yuyulma başlanır, bu da torpağın münbit üst qatının yuyulmasına səbəb olur, məhsuldarlıq aşağı düşür.

Biçənlərin qorunub saxlanması üçün xüsusi mülkiyyətə verilmiş torpaqlarda təbiəti mühafizə idarəsinin nəzarəti gücləndirilməlidir.

Heyvandarlığın əsas yem bazası olan kənd təsərrüfatına yararlı otlaq sahələri də inzibati rayonlar üzrə qeyri-bərabər yerləşmişdir. Belə ki, ən çox otlaq sahələri Şahbuz rayonunda 24516 hektar, Culfa rayonunda 16609 hektar, Ordubad rayonunda 16567 hektar, Kəngərli rayonunda 16351 hektar olmuşdur.

Babək rayonunda 13462 hektar, Şərurda 10956 hektar yararlı otlaq sahəsi vardır. Ən az kənd təsərrüfatına yararlı otlaq sahələri Sədərək rayonunun (3306 hektar) və Naxçıvan şəhərinin (2662 hektar) payına düşür.

Naxçıvan Muxtar Respublikasının torpaq ehtiyatları, mülkiyyət növləri və istifadə vəziyyəti (ha-la)

Rayon	Cəmi torpaq fondu	Mülkiyyət növləri üzrə			K/t yararlı torpaqların cəmi	Əkin	Çoxillik əkmə	Dinc	Biçənək	K/t yararlı örüş otlaq sahələri	Otlaqların yararsız hissələri	Həyəyanı torpaq sahələri	Meşə və kolluqlar	Bataqlıq, qamışlıqlar	Su altında qalan torpaqlar	Nəqliyyat yolları	Qobu, yağan, dərə, qumluq	Qəbiristanlıqlar	Tikinti altında qalan torpaqlar
		Dövlət	Bələdiyyə	Xüsusi															
Sədərək	16374	10838	2278	3258	7483	3184	89	7	-	3306	6962	897	101	-	23	96	1545	11	153
Şərur	87226	42507	30499	14220	28950	14433	140	-	-	10956	33008	3421	3349	121	3021	1436	19662	1333	6633
Kəngərli	70489	20681	42967	6841	26542	8712	183	12	-	16351	4455	1284	92	-	3133	119	35026	38	1084
Babək	82842	26557	43215	13070	30911	14248	714	-	12	13462	9954	2475	508	-	3394	1685	35077	84	1229
Şahbuz	83658	23944	54843	4871	30364	2171	195	-	2495	24516	7389	987	208	28	1510	355	41330	41	433
Culfə	92630	20909	63969	7752	25757	7404	134	4	206	16609	4845	1400	712	-	1734	987	57999	45	551
Ordubad	97899	30987	62194	4718	22160	2992	496	9	308	16567	6592	1788	389	-	1172	753	66289	37	507
Naxçıvan	19157	13600	3761	1796	5215	1713	91	-	19	2662	3957	730	406	-	4654	436	3491	8	990
MR üzrə cəmi	550275	190023	303726	56526	177382	54857	2042	32	3040	104429	77162	12982	4750	47	18641	5867	260419	397	5610

Qeyd: Naxçıvan MR Nazirlər Kabinetinin 15 fevral 2021-ci il tarixli qərarı əsasında tərtib edilmişdir. Naxçıvan MR Statistika Komitəsinin məlumatına görə ərazidə olan örüş və otlaq sahələrinin 40371 hektarı dövlət, 67397 hektarı isə bələdiyyə mülkiyyətindədir. Heyvandarlığın mühüm yem bazası olan otlaqlar yay və qış mövsümündə istifadə sahələrinə bölünməklə yanaşı, onun tərkibinə həm də il boyu istifadə olunan və yaşayış məntəqələrinin ətrafında yerləşən otlaqlar da aiddir. Ərazidə qış otlaqları, əsasən, düzənlikdə əkinçilik üçün az yararlı olan sahələrdə, yay otlaqları isə subalp və alp çəmənliklərində yerləşir. Otlaqların bitki örtüyündə ilin yaz dövründə efemerlər, qalan dövrlərdə isə çoxillik ot və kollar üstünlük təşkil edir.

Naxçıvan MR Nazirlər Kabinetinin 2018-ci il torpaq balansının təsdiq edilməsi haqda qərarına əsasən, muxtar respublikada qış otlaqlarının sahəsi 73667 hektar olub, bunun 14166 hektarı kənd təsərrüfatına yararlı, 59511 hektarı isə yararsız sahələrdən ibarətdir [5].

Qış otlaqları, əsasən, yarımsəhralarda yerləşir. Onlara, həmçinin kənd ətrafı otlaq sahələrini də aid etmək olar. Ən böyük qışlaqlar Arazboyu düzənliklərdə, Böyükdüz, Tənənəm maili düzənliyi, Duzdağ maili düzənliyi, Cəhri qaşının cənubu, Lizbirt və s. yerləşir. Qış otlaqlarından oktyabr, noyabr aylarından başlamış aprel, mayın axırına kimi istifadə edilir.

Təbii şəraitlə əlaqədar olaraq, qış otlaqlarının yem bazası zəif olduğundan qışda heyvanlar quru ot və şirəli yemlə təmin olunur. Yazda yağmurlu dövrdə yarımsəhralarda ot örtüyü yaxşı inkişaf edir.

Yarımsəhra zonasında 150 növdən artıq yem bitkisi yayılıbdır. Payız fəslində inkişafa başlayan bitkilər qış otlaqları üçün əsas yem bitkisidir. Yarımsəhralar zonasında müxtəlif bitki formasiyaları

mövcuddür. Vəlidağın ətəyində cuzgun, Culfa-Ordubad arasında isə boymadərənin üstünlük təşkil etdiyi formasiyalar mövcuddür. Ümumiyyətlə, Naxçıvan MR-in yarımşəhralarında yovşanlı, qaradağlı-şoranlı, gəngizli-yovşanlı-şoranlı, efemerli, gəvənli-yovşanlı-gəngizli və s. formasiyalar yayılmışdır. Son dövrdə iqlim şəraiti ilə əlaqədar olaraq, yulğunlu formasiyalar genişlənir. Yulğunluqlar Araz çayı ətrafında, Duzdağ yolu ilə Çalxanqala kəndinə gedən yol arasında geniş sahələrdə yayılmışdır.

Naxçıvan MR-də yay otlaqlarının ümumi sahəsi 30762 hektardır ki, onun 15541 hektarı heyvandarlıq üçün yararlı, qalanı isə yararlıdır [7]. Heyvandarlığın inkişafında yay otlaqlarının əhəmiyyəti böyükdür. Burada heyvan orqanizmi üçün lazım olan bütün qidalı maddələrlə yanaşı, heyvanların böyüməsinə və inkişafına müsbət təsir edən ultrabənövşəyi şüaların bolluğu da mövcuddür.

Müşahidələr göstərir ki, yay otlaqlarına qaldırılan mal-qara düzənliklərdə saxlanılanlara nisbətən daha yaxşı inkişaf edir, sağlam və çəkiyə ağır olur. Naxçıvan MR ərazisində yay otlaqları 1700-1800 metr hündürlükdən başlayıb 2900-3000 metr hündürlükdə davam edir. Yay otlaqları ilin 6-7 ayını qarlı örtülüdür. Aprel ayından başlayaraq qardan azad olmağa başlayır. Şimal yamaqlarda bəzən qar avqust ayına qədər qalır. Yay otlaqlarında çaylar, göllər və bulaqlar çoxdur. Batabat zonası belə su mənbələri ilə daha çox təmin olunmuşdur. Ancaq elə bulaqlar var ki, ondan istifadə məsləhət görülmür [5].

Yay otlaqlarının torpaqları dağ çəmən, qismən isə meşə torpaqlarıdır. Burada bitən bitkilərin əksəriyyəti qiymətli yem bitkisidir. Qalan bitkilər isə aşağı keyfiyyətli yem bitkilərindən, bir qismi isə zərərli bitkilərdən ibarətdir.

Yay otlaqlarından istifadə mövsümi xarakter daşıyır. Belə ki, ilk otarma orta dağlıqdan başlayıb subalp və alp çəmənliklərinə keçir. Otarma yaxşı təşkil edildikdə eyni otlaqdan bir mövsümdə 3-4 dəfə istifadə etmək olar. Vaxtilə nəzarət edildiyindən yay otlaqlarında sistemli otarma aparılırdı. Otlaqlar hissələrə bölünür və növbə ilə otarılma aparılırdı. Hazırda buna əməl edilmiş, ona görə də otlaqların sıradan çıxması daha çox müşahidə olunur.

Naxçıvan ərazisində yaylaqların əksəriyyəti Ermənistanla sərhəddə yerləşdiyindən bir müddət ondan istifadə etmək mümkün olmamış, yay otlağı kimi, əsasən, orta dağlıqdan istifadə edildiyindən bu hissənin bitki örtüyünə ciddi ziyan dəymişdir. Hazırda həmin yaylaqlardan tam istifadə edilir.

Muxtar respublikanın ən böyük yaylaq düşərgələri Batabat zonasında yerləşir. Bunlardan Batabat, Quluyurdu, Kələki, Əhməd bəy yurdu, Keçəldağ və s. düşərgələrdir. Demək olar ki, may ayından başlamış sentyabrın sonuna qədər heyvandarlar bu düşərgələrdə qalırlar. Orta hesabla yaylaqlarda ildə 80-100 düşərgə olur. Naxçıvan MR yaylaqlarına normadan 10-15 dəfədən çox heyvan sürüləri qaldırılır. Bu isə otlaqların sıradan çıxmasına səbəb olur. Otarma zamanı heyvanlar bitkilərin zənginliyinə mənfi təsir göstərməklə yanaşı, həm də torpağı tapdalamaqla onların kipləşməsinə səbəb olur. Torpaqların kipliyi artır, məsələlər kiçilir, normal aerasiya prosesi pozulur ki, bu da çim qatının məhv olması, qış otlaqlarında torpağın şoranlaşması ilə nəticələnir. Rütubətli ərazilərdə isə otarmanın həddən artıq aparılması ilə əlaqədar çim qatı korlanır və bəzi sahələrdə çalacuxurlar əmələ gəlir.

Heyvanların otarılması zamanı landşaftın əsas komponentlərindən olan torpaq örtüyündə çox böyük dəyişikliklər baş verir. Mineral tərkib olduqca kasıblaşır. Heyvanların otarılması nəticəsində il ərzində torpaqdan külli miqdarda maddələr (kalium, kalsium, natrium) kənar edilir. Otarma çox aparılan ərazilərdə çim qatının bütövlüyü pozulur, qrunt sularının rejimi dəyişir [6].

Muxtar respublikada yay və qış otlaqlarının və biçənəklərin mühafizəsinin gücləndirmək, onlardan səmərəli istifadə etmək, biomüxtəlifliyinin qorunması üçün 27 may 2004-cü ildə "Naxçıvan MR-də yay və qış otlaqlarının və biçənəklərin səmərəli istifadə olunması və səhrələşməsinin qarşısının alınmasına dair Dövlət Proqramı" qəbul edilmişdir. Proqramın qəbul edilməsində məqsəd torpaqların münbitliyinin artırılması, onların məhsuldarlığının yüksəldilməsi, səhrələşmənin qarşısının alınması üçün tədbirlər görülməsidir.

Dövlət proqramında heyvandarlıqda və əkinçilikdə məhsuldarlığın artırılması, torpaqların su və külək eroziyasından, şorlaşmadan qorunması, bitki və heyvanlar aləminin mühafizəsi, otlaq sahələrində suvarmanın təşkili üçün tədbirlər müəyyən edilmişdir.

Nəticə.

Aparılan tədqiqatlardan bu nəticəyə gəlirik ki, biçənək və otlarlarda əsas ekoloji problemləri aradan qaldırmaq üçün aşağıdakı şərtlərə əməl edilməlidir.

Alp və subalp qurşağında torpaqların eroziyaya qarşı dayanıqlığını artırmaq, torpaq üzərində olan bitki örtüyünün botaniki tərkibini yaxşılaşdırmaq, bitki örtüyünün sıxlığını artırmaq, imkan daxilində torpaqların dincə qoyulmasını həyata keçirmək vacib şərtlərdəndir.

Son 40-50 ildə bir sıra ölkələrin dağlıq rayonlarında, xüsusilə Qərbi Avropada Böyük Britaniya, Norveç, İsveç, Almaniyada mövcud torpaq ehtiyatlarından səmərəli istifadə məqsədilə yüksək məhsuldarlıqlı otların yaradılmasına başlanmışdır. Bu məqsədlə ayrılmış torpaq sahəsinə yüksək məhsuldarlığa və yem vahidinə malik qarışıq bitki toxumları seçilib səpilir. Bu metoddan yüksək dağ çəmənliklərində də istifadə etməklə, həm də torpaq eroziyasının qarşısını almaq olar.

Naxçıvan ərazisində olan otların məhdud sahəyə malik və aşağı keyfiyyətli olduğunu nəzərə alaraq otarma normasına riayət edilməsi vacibdir. Belə ki, bitki örtüyünün tərkibi və keyfiyyəti nəzərə alınaraq otarma norması tətbiq edilməlidir. Məsələn, topal otu bozqırlarında otarma norması 1 hektara 4-6, gəvənli topal otu bozqırında isə 1 hektara 3-5 başdan artıq olmamalıdır.

Dağlıq zonalarda bitki örtüyünün sıxlığını artırmaq, torpağın ekoloji vəziyyətini yaxşılaşdırmaq üçün dünyanın bəzi ölkələrində süni suvarma tətbiq edilmiş və yaxşı nəticələr əldə edilmişdir. Hələ keçmiş SSRİ dövründə Qırğızıstanın dəniz səviyyəsindən 2800-3200 metr yüksəklikdə yerləşən ərazilərində suvarma tətbiq edilmiş və yaxşı nəticələr əldə edilmişdir. Fikrimizcə, Naxçıvanın dağlıq zonasında kontinental iqlim şəraitində bu metodun tətbiqi məqsədəuyğundur. Muxtar respublikanın dağlıq zonasında yağış və qar suları ilə qidalanan çoxlu sayda yüksək debitə və keyfiyyətə malik bulaqlar vardır. Bundan əlavə, Batabat, Qanlıgöl, Göygöl və mənbəyini yüksək dağlıqdan götürən çayların suyundan da bu məqsədlə istifadə etmək olar.

Bir sıra tədqiqatçıların fikrincə, Naxçıvanın dağlıq zonası kimi mürəkkəb ekoloji torpaq xüsusiyyətlərinə malik bu ərazidə aqroiqlim şəraiti nəzərə alınaraq dağ çəmənliklərinin məhsuldarlığını artırmaq üçün gübrələmə tətbiq edilməlidir.

Mexaniki meliorativ tədbirlərdən olan yamacların terraslaşdırılması həyata keçirilməlidir. Terraslaşdırılmış yamaclarda meyillik aradan qalxmaqla yanaşı, səth axınının yaranması çətinləşir, səth axını yarandıqda isə onun sürəti aşağı olur. Bu isə eroziyanın qarşısını alır.

Torpaqların məhsuldarlığını artırmaq üçün mədəni-texniki tədbirlər həyata keçirərkən ilk növbədə örüşlər daşlardan təmizlənməli, kələ-kötür yerlər hamarlanmalıdır. Ümumiyyətlə, yaylaqlarda yaxşılaşdırma işləri görərkən hidrotexniki, fitomeliorativ, aqrotexniki tədbirlər kompleks şəkildə həyata keçirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Babayev Ş.Y. Naxçıvan MR-in fiziki coğrafiyası. Bakı: 1999
2. Behbudov N.A. Azərbaycanın çəmən-otlaq təsərrüfatı. Bakı: 1986
3. Məhərrəmov S., Məmmədli T., İbadullayeva S. Naxçıvan Muxtar Respublikasının dağlıq ərazilərinin yem bitkiləri (müxtəlif otlar). Bakı: 2015
4. İsmayılov T. Azərbaycanda təbiətdən istifadə və ekoloji problemlər. Bakı: 2009
5. Novruzova L.M. Naxçıvan MR-in yüksək dağlığında insanın təsərrüfat fəaliyyəti və onların mühitə təsir formaları. Elmi-tədqiqat işi. 2014-cü il
6. Zeynallı Ə. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı coğrafiyasının müasir problemləri. Bakı: 2005
7. Naxçıvan MR Statistika komitəsinin məlumatı. 2021-ci il

SUMMARY

Latifah Novruzova

ECOLOGICAL PROBLEMS OF SOILS AND THEIR SOLUTIONS WHICHED USED MOWING AND PASTURES IN NAKHCHIVAN AUTONOMOUS RESPUBLIC

The article describes the changes in the land cover, which are the main components of the landscape, as a result of human economic activity in the areas used as mowing and pasture.

It is shown that in these areas used as pastures, the soil is subjected to trampling and drying, in the areas where grazing is carried out, the integrity of the grass layer is disturbed, the mineral content of the soil becomes poor, the groundwater regime changes, and in the areas used as winter pastures, even soil salinization begins. In the end, in order to eliminate the ecological problems arising in the land under mowing and pastures, proposals such as reducing soil erosion by terracing, sowing mixed plant seeds, observing the next grazing, applying irrigation in arid areas, and applying fertilization using the experience of some countries of the world were put forward.

Key words: *Mowing, summer pasture, winter pasture, suitable for agriculture, animal husbandry, subalpine and alpine meadows*

РЕЗЮМЕ

Латифа Новрузова

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПОКОСОВ И ПАСТБИЩ В НАХЧЫВАНСКОЙ АР И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

В статье рассматриваются изменения растительного покрова, которые являются основными компонентами ландшафта, в результате хозяйственной деятельности человека на территориях, используемых под покосы и пастбища.

Показано, что на этих участках, используемых в качестве пастбищ, почва подвергается вытаптыванию и пересыханию, на участках, где осуществляется выпас скота, нарушается целостность поверхностного почвенного слоя, ухудшается минеральный состав почвы, ухудшается режим грунтовых вод. изменения, и даже начинается засоление почв на участках, используемых в качестве зимних пастбищ. В конечном итоге, для устранения экологических проблем, возникающих на покосах и пастбищах, были предложены такие предложения, как снижение эрозии почвы за счет террасирования, посева смешанных семян растений, наблюдения за следующим посевом, применения орошения в засушливых районах и внесения удобрений с использованием был представлен опыт некоторых стран мира.

Ключевые слова: *Покос, летние пастбища, зимние пастбища, пригодные для с/х, животноводство, субальпийские и альпийские луга*